

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розкрито проблему формування готовності студентів педагогічного училища до інноваційної педагогічної діяльності під час практичної підготовки; представлено структуру готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності; визначено показники сформованості готовності студентів педагогічного училища до педагогічних інновацій.

Ключові слова: інноваційна педагогічна діяльність, педагогічні інновації, інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий рівні, педагоги-новатори, інноваційна компетентність, мотиваційний, когнітивний, креативний компоненти.

Оновлення та реформування освіти в Україні потребує професійного кадрового забезпечення навчальних закладів педагогами-новаторами, спеціалістами, які б використовували у власній освітній діяльності прогресивні ідеї, запроваджували нововведення, використовуючи новітні інформаційні й інноваційні технології. Аналізуючи результати наукових досліджень учених, ми переконалися, що в нашій країні значна частина педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів і вчителів початкових класів мають досить низьку інноваційну компетентність, тобто недостатньо розуміють суть інноваційної діяльності та майже не використовують у своїй роботі інноваційні педагогічні технології.

Отже, сьогодні гострою й актуальною є проблема впровадження новітніх педагогічних технологій у навчально-виховний процес сучасних освітніх закладів. Тому студенту педагогічного училища – майбутньому педагогу неможливо стати фахівцем-вихователем і вчителем без вивчення найновіших здобутків наукової та практичної діяльності в освітянській сфері.

Проблемам організації та проведення педагогічної практики присвятили свої праці чимало науковців: І. Богданова, В. Гриньова, І. Дичківська, М. Левківський, В. Лозова, І. Прокопенко та ін. Педагогічна практика спрямована на оволодіння майбутніми педагогами новітніми технологіями організації навчання та виховання в різних типах освітньо-виховних закладів.

У вітчизняній практиці технологічний підхід почали використовувати близько 20 років тому. Перші спроби зробили Т. Ільїна та М. Кларін під час аналізу іноземного досвіду. П. Атаманчук, В. Дубровський і Л. Щедровицький здійснили спробу систематизувати “інноваційні та освітні технології”. Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, А. Ніколс, Н. Юсуфбекова та ін.) намагаються співвіднести поняття нового в педагогіці з такими характеристиками, як: корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. І. Дичківська у своїх працях розглядає інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти, визначає класифікацію педагогічних технологій і концептуальні засади педагогічних технологій [4, с. 34–38].

Мета статті – подати теоретичний аналіз компонентів готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності та показників сформованості готовності студентів педагогічного училища до педагогічних інновацій.

Професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання та самовиховання. Це – психічний, активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність. Однією із важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної й особистісної готовності до інноваційної діяльності. Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, на нашу думку, пов'язані з низькою інноваційною компетентністю. Інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми [6, с. 49–55].

В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки вчителя. Він повинен уміти спрямовувати навчально-виховний процес на особистість вихованця, вибудовувати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного розвитку. Йдеться про те, що під час навчання він має набути: розвинуту творчу уяву; стійку систему знань, що розкривають суть, структуру та види інноваційної педагогічної діяльності; уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації; психолого-педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у систему освіти; спеціальні психолого-педагогічні методи, прийоми і засоби, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну педагогічну діяльність [4, с. 167].

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати основним принципам: інтеграції освіти; диференціації та індивідуалізації освіти; демократизації освіти. Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості [2].

Отже, у структурі професійно спрямованої особистості педагога готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно орієнтованої освіти проблеми.

Готовність майбутнього вчителя до інноваційної діяльності можна визначити за такими показниками:

1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;

2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;

3) зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;

4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;

5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій і розроблення нових [7, с. 279–280].

На основі співвідношення і міри вияву цих показників виокремлюють інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий (продуктивний) рівні сформованості готовності вчителів до педагогічних інновацій.

Інтуїтивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, яких за особливостями їх мислення і практичної діяльності зараховують до цього рівня сформованості готовності, ставляться до інноваційної проблематики як до альтернативи традиційній практиці.

Репродуктивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Ця категорія педагогів добре обізнана з теоретичними засадами, змістом, конкретними методиками педагогів-новаторів, нерідко застосовує елементи цих систем у власній педагогічній діяльності.

Пошуковий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, яких зараховують до цієї групи, намагаються працювати по-новому, втілюючи у власній діяльності відомі технології та методики навчально-виховної роботи. Вони охоче йдуть на експеримент, не приховують ні своїх успіхів, ні помилок, відкриті для публічного обговорення, осмислення педагогічних інновацій.

Творчий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Притаманний педагогам, які творчо ставляться до інноваційної діяльності, мають широкі й змістовні знання про нові наукові та новаторські підходи до навчання й виховання, володіють новітніми технологіями і створюють власні. Реалізація творчого потенціалу в інноваційному процесі для багатьох із них є найважливішим орієнтиром діяльності [4, с. 312].

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності формується не сама по собі, не у віртуальних розміркуваннях, а під час педагогічної практики, акумулюючи все накопичене на попередньому етапі, сягаючи завдяки цьому значно вищого рівня. Це означає, що кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових.

Розглянемо структуру готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності:

1. Мотиваційний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності виражає усвідомлене ставлення студента до інноваційних технологій і розуміння їх ролі у розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти. Він є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості педагога як майбутнього професіонала, оскільки від того, чим мотивує педагог свою готовність до інноваційної діяльності, залежать характер його участі в інноваційних процесах, досягнуті результати в навчанні та вихованні дітей.

У педагогічній практиці інноваційні старання студента можуть бути зумовлені різними мотивами (підвищення ефективності навчально-виховного процесу; намагання привернути до себе увагу, здобути визнання та ін.), справжню суть яких з'ясувати буває нелегко, оскільки із часом вони можуть змінюватися. Знання мотивів інноваційної діяльності майбутніх учителів є важливим компонентом управління педагогічними інноваціями. Мотиваційна готовність, сприйнятливість до педагогічних нововведень є важливою якістю майбутнього вчителя, оскільки лише адекватна цілям інноваційної діяльності мотивація забезпечує ефективну діяльність і саморозкриття особистості майбутнього педагога.

Мотивація студента зумовлена його професійними інтересами, ціннісними орієнтаціями, ідеалами. Вона виявляється як у всій його професійній життєдіяльності, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки. Позитивну мотивацію студента до інноваційної діяльності засвідчує задоволення таких його особистісних і професійних потреб, як створення і застосування нового, підвищення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів. Тому використання інноваційних технологій багато хто із педагогів вважає єдиним важливим мотивом особистісного та професійного самоствердження.

Отже, показниками мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності є пізнавальний інтерес до інноваційних педагогічних технологій та особистісно значущий сенс їх застосування.

2. Когнітивний компонент готовності майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності. Об'єднує сукупність знань студентів про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій, їх види й ознаки, а також комплекс умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій у структурі власної професійної діяльності. Цей компонент є результатом пізнавальної діяльності. Його характеризують обсяг знань (ширина, глибина, системність), стиль мислення, сформованість умінь і навичок педагога.

Рівень поінформованості студента про інноваційні технології визначають за обсягом його знань, які є необхідною умовою аналізу і вибору оптимальних способів розв'язання професійних проблем, відповідно до ба-

чення педагогом проблематики педагогічної інноватики, особистісних потреб та інтересів.

Уміння студентів засвідчують свідоме оволодіння діяльністю, яка за своєю структурою відповідає структурі його особистості, в якій виокремлюють такі професійні уміння: гностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні, комунікативні. Інноваційна діяльність пов'язана з педагогічними дослідженнями. З огляду на це показниками сформованості когнітивного компонента готовності до неї є: методологічні знання; загальнотеоретичні та методичні знання; вміння успішно застосовувати інноваційні педагогічні технології; позитивний педагогічний досвід.

Реалізація когнітивного компонента особистісної готовності студентів педагогічного училища до інноваційної діяльності означає для них необхідність професійно самовизначитись, тобто усвідомити норми, модель своєї професії та відповідно оцінити свої можливості.

3. Креативний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності реалізується в оригінальному вирішенні педагогічних завдань, в імпровізації, експромті. Його важливість породжена творчим характером інноваційної діяльності. Ознаками креативності є здатність до створення нового, нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу, вміння творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з вихованцями, колегами, батьками дітей, уміння розвивати креативність дітей, що втілювалося б у їх поведінці [4, с. 256].

Формування креативності у вихованців залежить від таких професійних умінь та установок майбутнього педагога: визнання цінності творчого мислення; розвиток чутливості дітей до стимулів оточення; вільне маніпулювання об'єктами й ідеями; уміння всебічно розкрити особливість творчого процесу; уміння розвивати конструктивну критику, але не критиканство; заохочення самоповаги; нейтралізація відчуття страху перед оцінкою тощо.

Креативність майбутнього педагога формується на основі наслідування досвіду, концепції, ідеї, окремого прийому, форми, методу з поступовим зменшенням питомої ваги наслідувального та зростанням питомої ваги творчого компонента педагогічної діяльності.

Студенти Нікопольського педагогічного училища під час навчальної та переддипломної практики в дошкільних навчальних закладах і в початковій школі використовують інноваційні інформаційні технології як під час навчального процесу (на уроках математики, читання, праці, природознавства та ін.), так і під час проведення виховних заходів (“Добро починається з тебе”, “Збережемо рідну природу”, “Вчимося слухати і чути”), враховуючи вікові та психологічні особливості сучасних вихованців та учнів. Наприклад, у початкових класах, це мультимедійні презентації на уроках “Я і Україна” (тема: “Наша держава – Україна”, коли діти під час уроку віртуально подорожують різними куточками рідного краю, ознайомлюються з особливостями побуту та життя людей), читання (тема: “Вивчення твору М. Коцюбинського “Харитя”, коли діти ознайомлюються з

біографією автора, ілюстраціями до твору), малювання (тема: “Виготовлення новорічної листівки”), природознавства (тема: “Тварини”, перегляд фрагментів документальних фільмів і мультфільмів про тварин), використання комп’ютера та комп’ютерних інформаційних моделей на уроках української мови (тема: “Використання фразеологічного словника”), мультимедійна підтримка на уроках математики (тема: “Вивчення задач на рух у 4-му класі”, “набуття навичок користування таблицями”). Для діагностики та моніторингу наші студенти під час переддипломної практики намагаються використовувати автоматизовані тести. У дитячому садочку студенти-практиканти використовують презентації та комп’ютерні технології під час рухових (“Хто швидше?”), рольових (“Світлофор”) і логічних (“Добре/погано”) ігор, валеологічних (“Гімнастика для очей”) та психогімнастичних (“Білі ведмеді”) вправ.

Висновки. Отже, мотиваційний, когнітивний, креативний компоненти в сукупності репрезентують структуру готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності. Ця готовність є особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності майбутнього педагога та його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня. Своєчасне, об’єктивне з’ясування рівня сформованої готовності кожного окремого студента до інноваційної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу, який є важливим компонентом структурних професійних якостей майбутніх учителів.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні впливу педагогічних інновацій на засвоєння нового матеріалу учнями, на розвиток їх пізнавальної активності та на аналіз результативності використання нових педагогічних технологій у навчально-виховному процесі сучасної школи.

Список використаної літератури

1. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04 / І.М. Богданова ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 1998. – 32 с.
2. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід / Ю.В. Васьков. – Х. : Скорпіон, 2000. – С. 68–69.
3. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів / під ред. Н. Побірченко. – К. : Науковий світ, 2003. – 138 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Крутій К. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект / К. Крутій, Н. Маковецька. – Запоріжжя, 2004. – 257 с.
6. Левківський М.В. Інноваційні технології формування компетентності майбутніх учителів / М.В. Левківський // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін : зб. наук.-метод. пр. – Житомир : ЖДУ, 2004. – С. 49–55.
7. Юсуфбекова Н.Р. Общие основы педагогической инноватики. Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании / Н.Р. Юсуфбекова. – М. : Образование, 2008. – 526 с.

Избаш С.С., Нощенко К.В. Формирование готовности будущих учителей к инновационной педагогической деятельности во время практической подготовки

В статье раскрывается проблема формирования готовности студентов педагогического училища к инновационной педагогической деятельности во время практической подготовки; представлена структура готовности будущих учителей к инновационной педагогической деятельности; определены показатели сформированности готовности студентов педагогического училища к педагогическим инновациям.

Ключевые слова: инновационная педагогическая деятельность, педагогические инновации, интуитивный, репродуктивный, поисковый, творческий уровни, педагог-новаторы, инновационная компетентность, мотивационный, когнитивный, креативный компоненты.

Izbash S., Noshchenko K. Formation of readiness for future teachers to innovative teaching activities during the practical training

The article reveals the problem of the formation of students' readiness for college teachers innovative teaching activities during the practical training. The author presents the structure of the readiness of prospective teachers to innovative teaching and identifies indicators of formation of students' readiness for school teachers teaching innovation.

Key words: innovative educational activities, educational innovations, an intuitive, reproductive, exploratory and creative levels, educators, innovators, innovation, competence, motivational, cognitive, creative components.

•